

'Bij mensen met dementie komt de ziel naar boven'

Geestelijk verzorgster Paula Irik werkt met mensen met dementie. "Dementie op zichzelf is verschrikkelijk. Maar in die ziekte kunnen mooie dingen gebeuren."

Esther Raaijmakers

In een ontmoetingszaal van de Riekerhof, een van de locaties van zorginstelling Cordaan, hangt een warme en geborgen sfeer. Een groepje van twintig ouderen zit aan een langwerpige tafel. Paula Irik is druk bezig om alle bewoners, ieder afzonderlijk, te verwelkomen. Ondertussen zorgt iemand van het verzorgend personeel dat iedereen voorzien is van drinken en een stukje zelfgebakken cake. Dit doet zij iedere week zodat de bewoners geprikkeld kunnen worden door de bakgeur. Dan klinken de tonen van het liedje 'Kijk eens naar uw handen'. Het is duidelijk: de bewoners hebben dit lied eerder gehoord en zingen vol overtuiging mee: "Lief en sterk en zacht. Hebben in het leven, heel veel goeds gebracht."

Tomeloos enthousiasme

Irik wijst naar de rode glanzende doeken die op tafel liggen. "We gaan het vandaag over de liefde hebben. Herinnert u uw ouders als lief? Waren ze lief voor u?" Ze doet een beroep op de bewoners door hen bij hun naam te noemen. De vrouw die naast Irik zit, heeft afasie en communiceert via schrift. In de groep leest Irik voor wat haar buurvrouw net heeft opgeschreven: "Vanwege de armoede heb ik niet zoveel liefde van mijn moeder gekregen." "Dat moet heel lastig voor u zijn geweest", antwoordt de geestelijk verzorgster. Vervolgens loopt ze naar de andere kant van de tafel om een reactie van een andere bewoner te vragen. Ze raakt hem voorzichtig aan en zegt: "We weten dat u een hele moeilijke jeugd hebt gehad, maar was er iemand anders in uw omgeving die een beetje lief voor u was?" De ogen van de man lichten op: "Ja, mijn grootmoeder."

Wie Paula Irik van een afstandje bekijkt, kan niet ontkennen dat het hard werken is om deze ouderen met dementie met elkaar in verbinding te brengen. Iedere persoon vraagt om een andere benadering. Tegelijkertijd zijn ook het tomeloze enthousiasme en de liefde zichtbaar waarmee Irik haar werk doet. Na afloop zitten we in haar kantoor. "Het is topsport, zo'n groep begeleiden. Ik moet na zo'n groep vaak

zitten en alles even laten zakken, omdat het zo intensief was. Maar ik ben hier als een vis in het water. Voor mij is de ontmoeting met mensen met dementie zo heilzaam. Ze dwingen je om eerlijk, direct en open te zijn."

Echt een genade

Dementerende ouderen pikken meer op dan soms lijkt, leert de ervaring haar. "Er is een mevrouw die altijd lijkt te slapen, maar als we een lied zingen, zie ik haar lippen vaak bewegen. Er komt altijd veel meer binnen dan je denkt. Ik zeg altijd: het gevoel lijkt over te nemen wat in het brein verdwijnt. Mensen voelen geborgenheid, aandacht, onderlinge warmte, voelen dat ze gezien worden. Ook zie je soms een hand of voet op de maat van de muziek bewegen bij mensen die heel ver weg lijken. Dementie kan het muzikale geheugen niet afbreken. Tot aan het sterven toe, kun je liederen met mensen blijven zingen. Dat is echt een genade."

Vijftien jaar geleden begon Irik te werken met ouderen met dementie. Eén ervaring in haar eerste werkweek maakte diepe indruk op haar. "Ze vroegen aan mij om bij een mevrouw langs te gaan die helemaal niet meer sprak. Ze vertelden mij dat ze streng protestants was opgevoed. Ik sprak met haar en vertelde dat ik een

soortgelijke achtergrond had. Ik begon het oude zondagschoonlied 'Er ruist langs de wolken een lieflijke naam' te zingen. En bij de vierde regel begon die mevrouw mee te zingen. Ik schoot gewoon vol."

Gevoelig voor rituelen

"Bij mensen met dementie komt de ziel meer aan de oppervlakte", verwoordt ze bijna poëtisch. "Met de ziel bedoel ik de innerlijke wereld. Ze komen vaak weer terug bij hun kindertijd. De laag van de beleving is erg wakker. Mensen zijn ontzettend gevoelig voor rituelen, het branden van een kaars, het delen van brood en wijn. Ik heb de eucharistie nog nooit zo intensief beleefd als met mensen met dementie. Brood en wijn worden met ontzettend veel aandacht en ontroering ontvangen. Als je elkaar de vrede toewenst, dan pakken mensen je beide handen of willen je een knuffel geven. Het verstand kan met zijn vragen een deksel op het gevoel duwen. Bij dementerenden kunnen die vragen de kop niet meer opsteken. Dat is gewoon weg. Hoe meer de buitenkant verkrumelt, hoe meer het aankomt op de de binnenkant."

Er komt altijd meer binnen dan je denkt

Mensen met waardigheid

De geestelijk verzorgster laat er geen misverstand over bestaan. "Dementie op zichzelf is een verschrikkelijke ziekte, die veel letsel toebrengt en mensen angstig en onrustig kan maken. Maar in die ziekte kunnen mooie dingen gebeuren. De maatschappij zegt: 'Als je dement bent, dan doe je er niet meer toe.' Liever dood dan dement, dat is toch de publieke opinie. Ik raak heel ongerust als over mensen met dementie wordt gezegd: 'Dit is toch geen leven meer? Dan moet het maar afgelopen zijn.' Dan komen we op een heel griezelig vlak en dan word ik heel fel! Met het verhaal dat mensen niets meer zouden weten, legitimeert de overheid enorme bezuinigingen in de zorg, maar dat deugt niet. De lijdenslast van mensen met dementie kun je enorm verminderen door gerichte aandacht, warmte, en door veel beroep op de zintuigen te doen. De ziekte is ernstig, maar het zijn tot hun laatste ademtocht mensen met waardigheid en levenskunst, met vormen van verzet en ondeugd."

Eigen taal

Paula Irik is verzot op de taal die mensen met dementie spreken, die ze ook wel "Dementees" noemt. Iedere bijeenkomst schrijft ze de uitspraken van de bewoners letterlijk op. "Mensen met dementie krijg amper een stem in het maatschappelijk debat. Het gaat altijd over hen. Mijn passie is om hen in hun eigen taal een stem te geven. De taal van mensen met dementie is trager, rommeliger en gaat heel eigen wegen, maar het bepaalt bij dingen die jij en ik nodig hebben om gelukkig, zinvol en een beetje meer compleet te leven. Probeer je ervoor te openen. Maak verbinding op het niveau van hoe mensen met dementie zich uiten. Laat je niet beperken door wat er niet meer is, dan kan er veel meer dan je denkt." +

Paula Irik

Foto: Lotte Meijer